**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų keitimosi informacija, kuria panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2006/960/TVR**

*(COM(2021) 782 final – 2021/0411 (COD))*

**Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl automatinio keitimosi duomenimis policijos bendradarbiavimo srityje („Priumas II“), kuriuo iš dalies keičiami Tarybos sprendimai 2008/615/TVR ir 2008/616/TVR ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) 2018/1726, (ES) 2019/817 ir (ES) 2019/818**

*(COM(2021) 784 final – 2021/0410 (COD))*

**Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl kovos su naudojimosi migrantais kaip įrankiais reiškiniu migracijos ir prieglobsčio srityje**

*(COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD))*

**Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso**

*(COM(2021) 891 final – 2021/0428 (COD))*

(2022/C 323/12)

Pranešėjas **Krzysztof BALON**

| | |
|---|---|
| Prašymas pateikti nuomonę | Europos Komisija, 2022 5 2 |
| Teisinis pagrindas | Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis |
| Atsakingas skyrius | Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius |
| Priimta skyriuje | 2022 5 3 |
| Priimta plenarinėje sesijoje | 2022 5 18 |
| Plenarinė sesija Nr. | 569 |
| Balsavimo rezultatai | |
| (už / prieš / susilaikė) | 210 / 3 / 4 |

## 1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą, vykdoma prie pat ES išorės sienų, nenuspėjamai keičia žaidimo taisykles. Atsižvelgiant į jos visa apimantį ir, tikėtina, ilgalaikį poveikį visais lygmenimis, dėl kurio, be kita ko, kilo precedento neturinti – didžiausia nuo Antrojo pasaulinio karo – pabėgėlių banga, ši agresija, istoriniu požiūriu, kelia didžiausią grėsmę Šengeno erdvės veikimui ir visos Europos Sąjungos saugumui.

1.2. EESRK labai palankiai vertina tai, kad, atsižvelgiant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą ([1]), pirmą kartą pradėta taikyti Tarybos direktyva 2001/55/EB ([2]) (Laikinosios apsaugos direktyva). Be to, Komitetas norėtų paraginti Komisiją apsvarstyti galimybę išplėsti šios direktyvos naudojimą ir taikymą trečiųjų šalių piliečiams būsimų sunkių ir skubių veiksmų reikalaujančių krizinių situacijų atvejais. Dabartinis direktyvos taikymas galėtų būti panaudotas kaip pagrindas kuriant valstybių narių solidarumo mechanizmus.

([1]) 2022 m. kovo 4 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga (OL L 71, 2022 3 4, p. 1).

([2]) 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą (OL L 212, 2001 8 7, p. 12).

1.3. Atsižvelgdamas į tai, EESRK tvirtai pritaria, kad reikia skubiai priimti veiksmingus, realius, humaniškumo ir humanitarinius aspektus apimančius bendrus Europos reglamentus dėl bendradarbiavimo migracijos, prieglobsčio ir saugumo srityse atviroje, bet visur vienodai saugioje Šengeno erdvėje, visapusiškai laikantis Pagrindinių teisių chartijos. Komitetas primygtinai ragina gerinti sąlygas visiems pabėgėliams.

1.4. Karo padariniai taip pat kelia grėsmę Europos socialinės rinkos ekonomikos modeliui, ES piliečių ir kitų gyventojų laisvei ir teisėms. EESRK ragina išsaugoti dabartinę Šengeno erdvę ir jos vertybes, kad būtų užtikrintas ne tik laisvas žmonių judėjimas, bet ir bendrosios rinkos veikimas.

1.5. Per COVID-19 krizę daugelis valstybių narių įvedė sienų kontrolę ir kitus judėjimo laisvės apribojimus nebandydamos šių veiksmų koordinuoti ir tinkamai pateisinti Europos lygmeniu, nors, kaip jau buvo pabrėžta ankstesnėje nuomonėje, atvirų sienų išlaikymas yra labai svarbus siekiant užtikrinti visapusišką bendrosios rinkos veikimą, atgaivinti ekonomiką ir didinti jos atsparumą, skatinti Europos solidarumą ir tapatumą. Tai taip pat rodo, kad krizinėse situacijose reikia sprendimų priėmimo realiuoju laiku mechanizmo tarpinstituciniu lygmeniu. Bet kokiu atveju EESRK visiškai pritaria Komisijos pozicijai išlaikyti atviras vidaus sienas net ir krizinėse situacijose. Bet kokie judėjimo tarp Šengeno valstybių apribojimai, nustatyti dėl krizinių situacijų, turėtų būti laikini ir neturėtų viršyti galimų judėjimo apribojimų valstybėse narėse.

1.6. EESRK visiškai pritaria Komisijos pozicijai, kad policijos patikrinimai ir bendradarbiavimas, įskaitant keitimąsi informacija ir ryšių palaikymą, gali duoti tokių pačių rezultatų kaip laikina vidaus sienų kontrolė, o juos naudojant mažiau kišamasi į laisvą asmenų, prekių ir paslaugų judėjimą. Todėl Komitetas palankiai vertina tai, kad iš kiekvienos valstybės narės ekspertų bus sudaryta neoficiali ekspertų grupė, kuri patars ir padės Komisijai stebėti ir taikyti Direktyvą dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų tarpusavio keitimosi informacija; EESRK siūlo į šios neoficialios ekspertų grupės darbą įtraukti atitinkamas ir atstovaujančias pilietinės visuomenės organizacijas, taip pat patį Komitetą.

1.7. Šiame kontekste EESRK taip pat pabrėžia, kad būtina išlaikyti teismų nepriklausomumą, ypač tais atvejais, kai teisminės institucijos fiziškai yra bendro informacinio punkto buvimo vietoje. Be to, pilietinės visuomenės organizacijoms (visų pirma priežiūros organizacijoms (angl. *watch dogs*) ir toms, kurios dirba pažeidžiamų grupių, įskaitant migrantus, apsaugos srityje) turėtų būti suteikta speciali apsauga, susijusi su informacijos teikimu per bendrus informacinius punktus.

1.8. EESRK pripažįsta plataus užmojo duomenų rinkimo veiklą, kurią valstybės narės vykdys pagal „Priumas II“. Palyginti su „Priumas I“, reglamentu „Priumas II“ žengtas didelis žingsnis pirmyn, nes reikalaujama, kad valstybės narės sukurtų techninius veido profiliavimo įrenginius. Šiomis aplinkybėmis Komitetas nerimauja dėl skaitmeninių duomenų mainų įtakos pavojaus, ypač atsižvelgiant į pastaruoju metu susiklosčiusią neskaidrią karo padėtį Europoje.

1.9. EESRK ragina nustatyti nuodugnesnės ir dažnesnės kontrolės mechanizmus, kad būtų užtikrinti aukšti etikos standartai Europolui renkant ir saugant duomenis, visų pirma susijusius su trečiosiomis šalimis, taip pat nustatyti aiškius šių duomenų saugojimo terminus. EESRK rekomenduoja sudaryti sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms ir kitiems atitinkamiems ir galimai suinteresuotiems subjektams reguliariai stebėti Europolo veiklą.

1.10. EESRK visiškai pripažįsta pagrindines prie Europos ir Šengeno sienų atvykstančių asmenų teises ir jų principinę teisę prašyti leidimo atvykti ir teisę prašyti prieglobsčio. Jis dar kartą nori priminti, kad turi būti gerbiama *negrąžinimo teisė*.

1.11. EESRK ragina valstybes nares prisiimti bendrą atsakomybę, kaip nustatyta Naujajame prieglobsčio ir migracijos pakte numatytame lanksčiame solidarumo mechanizme. Jos turėtų aktyviai rodyti solidarumą su kitomis valstybėmis narėmis, visų pirma krizinėse situacijose.

1.12. EESRK ypač atkreipia dėmesį į lemiamą teigiamą vaidmenį, kurį atlieka atitinkamos pilietinės visuomenės organizacijos, teikiančios humanitarinę pagalbą migrantams, kuriais trečiosios šalys naudojasi kaip priemone siekti savo tikslų, taip pat remiančios migrantų ir prieglobsčio prašytojų teises ir teikiančios apie jas informaciją. Organizacijoms visada turėtų būti užtikrinta galimybė susisiekti su migrantais ir prieglobsčio prašytojais paveiktose pasienio zonose. Tokioms organizacijoms turėtų būti užtikrinta teisė gauti veiksmingą ir supaprastintą finansinę paramą iš Europos fondų, pavyzdžiui, Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF) pagalbą ekstremaliosios situacijos atveju.

1.13. Todėl EESRK siūlo įdiegti plataus masto švietimo ir informuotumo didinimo programas, kurios gerintų visuomenės migracijos kaip iš esmės teigiamą įtaką joms darančio reiškinio supratimą, būtų koordinuojamos centralizuotai ir įgyvendinamos kiekvienoje valstybėje narėje.

## 2. **Bendrosios pastabos**

2.1. Ši nuomonė rengiama tuo metu, kai Šengeno erdvės veikimui ir Europos Sąjungos saugumui kyla istoriniu požiūriu didžiausia grėsmė, kurią sukėlė Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą prie pat ES išorės sienų. Ši karo padėtis, dėl kurios kilo precedento neturinti – didžiausia nuo Antrojo pasaulinio karo – migrantų ir pabėgėlių banga, dar kartą patvirtina didžiulę išorės sienų saugumo ir Šengeno erdvės stabilumo, kaip išankstinės vidaus saugumo sąlygos, svarbą ir, be to, būtinybę priimti veiksmingus, realius, humaniškumo ir humanitarinius aspektus apimančius bendrus Europos teisės aktus dėl migracijos ir prieglobsčio.

2.2. Šengeno erdvėje 26 šalyse gyvena daugiau kaip 420 mln. žmonių. Šengeno valstybių narių vidaus sienų kontrolės panaikinimas yra neatsiejama europinės gyvensenos dalis: beveik 1,7 mln. žmonių gyvena vienoje Šengeno valstybėje narėje, o dirba kitoje. Žmonės kūrė savo gyvenimą remdamiesi Šengeno erdvės teikiamomis laisvėmis – kasdien tarp Šengeno valstybių narių keliauja 3,5 mln. žmonių.

2.3. 2021 m. spalio 20 d. Komitetas priėmė nuomonę dėl Komisijos „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategijos“ ([3]). Nors Komitetas palankiai įvertino šią strategiją, jis mano, kad Komisija turėtų laikytis griežtesnės pozicijos remdama judėjimą be sienų Europoje. EESRK pabrėžė, kad valstybių narių susirūpinimą keliančius klausimus dėl saugumo galima geriau spręsti labiau ir glaudžiau bendradarbiaujant ir koordinuojant teisėsaugos institucijų veiklą, o ne atnaujinant vidaus sienų kontrolę.

2.4. Komitetas nori dar kartą išreikšti susirūpinimą dėl to, kad valstybėms narėms Rumunijai, Bulgarijai ir Kroatijai vis dar ne iki galo taikomas Šengeno *acquis*. Kartu su Komisija jis ragina Tarybą šiuo klausimu imtis skubių ir ryžtingų veiksmų. Komitetas taip pat norėtų paraginti Komisiją užbaigti Šengeno *acquis* taikymo Kiprui vertinimą. Be to, Komitetas priminė, kad įgyvendindamos ES sienų valdymo, sąveikos, migracijos ir prieglobsčio valdymo, taip pat policijos ir baudžiamosios teisenos institucijų bendradarbiavimo politiką, ES ir jos valstybės narės visada privalo laikytis Pagrindinių teisių chartijos.

2.5. Įgyvendindama strategiją, 2021 m. gruodžio mėn. Europos Komisija pasiūlė atnaujintas taisykles, kurių tikslas – sustiprinti Šengeno erdvės valdymą ([4]). Tiksliniai pakeitimai padės geriau koordinuoti ES veiksmus ir geriau parengti valstybes nares spręsti kylančius uždavinius valdant ES bendrą išorės sieną ir vidaus sienas Šengeno erdvėje. Atnaujinta redakcija siekiama užtikrinti, kad vidaus sienų kontrolės sugrąžinimas ir toliau būtų kraštutinė priemonė. Naujosiomis taisyklėmis taip pat nustatomos bendros priemonės, skirtos veiksmingiau valdyti išorės sienas visuomenės sveikatos krizės atveju, remiantis COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi. Atnaujintose Šengeno taisyklėse taip pat sprendžiamas naudojimosi migrantais kaip priemone klausimas ir kartu pateikiamas pasiūlymas dėl priemonių, kurių valstybės narės gali imtis tokioje situacijoje prieglobsčio ir grąžinimo srityse ([5]).

2.6. Atnaujintos taisyklės paskelbtos penkių pasiūlymų dėl saugumo sąjungos ir Šengeno susitarimo forma. Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš pasiūlymų nėra teisėkūros procedūra priimamas teisės aktas, šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys skiriamas keturiems pasiūlymams, būtent dėl direktyvos dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų keitimosi informacija ([6]), dėl reglamento dėl automatinio keitimosi duomenimis policijos bendradarbiavimo srityje ([7]), dėl reglamento dėl kovos su naudojimosi migrantais kaip įrankiais reiškiniu migracijos ir prieglobsčio srityje ([8]) ir dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Sąjungos kodeksas dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas ([9]).

([3]) COM(2021) 277 *final*.
([4]) COM(2021) 891 *final*.
([5]) COM(2021) 890 *final*.
([6]) COM(2021) 782 *final*.
([7]) COM(2021) 784 *final*.
([8]) COM(2021) 890 *final*.
([9]) COM(2021) 891 *final*.

2.7. Tačiau EESRK tvirtai tiki, kad visose Šengeno dokumentų rinkinio dalyse numatytos papildomos, konkrečios ir laikinos priemonės bei pakeitimai, skirti sienoms veiksmingai valdyti, nepažeis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje nustatytų teisių ir principų, visų pirma judėjimo ir apsigyvenimo laisvės (45 straipsnis), taip pat teisės į prieglobstį (18 straipsnis) ir negrąžinimo principo (19 straipsnis), kaip aiškiai pabrėžiama pasiūlymuose.

2.8. Kaip nurodyta kitur ([10]), siūlomuose dokumentuose numanoma migracijos ir saugumo sąsaja turi būti apgalvotai performuluota. Kalbant apie migraciją kaip apie grėsmę, o migrantus įvardinant kaip pavojų, iš šių asmenų atimamas žmoniškumas ir tokie veiksmai yra palankūs tik tiems, kurie nori jais pasinaudoti dėl geostrateginių ar nacionalinės politikos priežasčių. Migraciją reikia vertinti kaip teigiamą reiškinį. Imigrantai tapo nepakeičiamais ir vis labiau reikalingais mūsų visuomenės ir ekonomikos dalyviais.

## 3. **Konkrečios pastabos dėl saugumo sąjungos dokumentų rinkinio**

3.1. *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų keitimosi informacija (COM(2021) 782 final)*

3.1.1. Bendras šio pasiūlymo tikslas – priimti teisės nuostatas dėl organizacinių ir procesinių ES teisėsaugos institucijų keitimosi informacija aspektų, siekiant prisidėti prie veiksmingo ir efektyvaus keitimosi tokia informacija ir taip apsaugoti visapusiškai veikiančią ir atsparią Šengeno erdvę.

3.1.2. EESRK visiškai pritaria Komisijos pozicijai, kad policijos patikrinimai ir bendradarbiavimas, įskaitant keitimąsi informacija ir ryšių palaikymą, gali duoti tokių pačių rezultatų kaip laikina vidaus sienų kontrolė, o juos naudojant mažiau kišamasi į laisvą asmenų, prekių ir paslaugų judėjimą. Kartu EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad tokios priemonės turi būti taikomos visiškai laikantis pagrindinių teisių, įskaitant duomenų apsaugos reikalavimus pagal galiojančius ES teisės aktus. Kaip minėta pirmiau ([11]), turi būti užtikrinta geresnė pusiausvyra tarp Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo nustatytų pagrindinių žmogaus teisių ir poreikio užtikrinti geresnį teisės aktų dėl kovos su nusikalstamumu ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn įgyvendinimą, kad Sąjungos lygmeniu būtų užtikrintas saugumas ir teisingumas. ES agentūros ir išorės subjektai turėtų atidžiai stebėti bet kokį disbalansą ar pagrindinių teisių pažeidimus ir apie juos pranešti.

3.1.3. Todėl Komitetas palankiai vertina tai, kad iš kiekvienos valstybės narės ekspertų bus sudaryta neoficiali ekspertų grupė, kuri patars ir padės Komisijai stebėti ir taikyti direktyvą, be kita ko, rengiant Komisijos rekomendacinius dokumentus. Atsižvelgdamas į tai, EESRK siūlo į neoficialios ekspertų grupės darbą įtraukti atitinkamas ir atstovaujamąsias pilietinės visuomenės organizacijas bei patį EESRK.

3.1.4. EESRK norėtų pakartoti, kad itin svarbu atsižvelgti į keitimosi duomenimis stebėseną ir į ją įtraukti informacijos, kuria bus keičiamasi, bazinius aspektus: (sunkių) nusikalstamų veikų apibrėžtis ([12]), taip pat užtikrinimą, kad visos pusės, tiek klausiančiosios, tiek atsakančiosios, laikytųsi tų pačių apibrėžčių ir tų pačių kriterijų.

3.1.5. Atsižvelgdamas į bendrų informacinių punktų pajėgumus, įskaitant tai, kad jie turi galimybę bet kuriuo metu susisiekti su teisminėmis institucijomis, kompetentingomis suteikti reikiamus teismo leidimus, EESRK pabrėžia būtinybę ir prievolę išlaikyti teismų nepriklausomumą. Praktikoje tai gali būti ypač svarbu tais atvejais, kai teisminės institucijos arba jų atstovai fiziškai yra bendro informacinio punkto buvimo vietoje.

3.1.6. Pilietinės visuomenės organizacijoms, visų pirma priežiūros organizacijoms arba toms, kurios dirba pažeidžiamų grupių, įskaitant migrantus, apsaugos srityje, turėtų būti taikoma ypatinga apsauga teikiant informaciją per bendrus informacinius punktus, nes yra didelė tikimybė, kad bus pakenkta tokių juridinių asmenų gyvybiškai svarbiems interesams.

([10]) SOC/707 (OL C 290, 2022 7 29, p. 90).
([11]) OL C 367, 2018 10 10, p. 84.
([12]) OL C 367, 2018 10 10, p. 84, 4.3 punktas.

3.2. *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl automatinio keitimosi duomenimis policijos bendradarbiavimo srityje („Priumas II“) (COM(2021) 784 final)*

3.2.1. Pasiūlymas dėl reglamento „Priumas II“ grindžiamas esama Priumo sistema (Tarybos sprendimai 2008/615/TVR ([13]) ir 2008/616/TVR ([14]), įskaitant Priumo konvenciją), kuri juo „sustiprinama ir modernizuojama ir užtikrinama jo sąveikos su kitomis ES informacinėmis sistemomis galimybė“. Galiausiai šia iniciatyva turėtų būti sukurta nauja struktūra, „kuri suteiks galimybę valstybėms narėms lengviau ir greičiau tarpusavyje keistis duomenimis ir kuria bus užtikrinta aukšto lygio pagrindinių teisių apsauga“.

3.2.2. EESRK pripažįsta, kad valstybės narės vykdys plataus užmojo duomenų rinkimo veiklą. Remiantis patirtimi, įgyta įgyvendinant sistemą „Priumas I“, matoma, kiek laiko valstybėms narėms reikia skirti reikiamoms duomenų rinkimo priemonėms sukurti. Palyginti su „Priumas I“, reglamentu „Priumas II“ žengtas didelis žingsnis pirmyn, nes reikalaujama, kad valstybės narės sukurtų techninius veido profiliavimo įrenginius, kurie iki šiol valstybėse narėse yra tik iš dalies įdiegti. Norint visose valstybėse narėse pasiekti palyginamą duomenų rinkimo lygį, gali prireikti daug laiko ir kilti sunkumų užtikrinant sąveikumą, o tai jau anksčiau išsakytas susirūpinimas ([15]). Be to, Komitetas yra ypatingai susirūpinęs dėl skaitmeninių duomenų mainų įtakos pavojaus, atsižvelgiant į pastaruoju metu susiklosčiusią neskaidrią karo padėtį Europoje.

3.2.3. Kaip nurodyta pirmiau ([16]), visada turi būti laikomasi asmens duomenų apsaugos pagal atitinkamas teisines sistemas, visų pirma kai tai susiję su ypač neskelbtinais asmens duomenimis, pavyzdžiui, pagal Priumo sprendimus. ES ir EESRK pateikė pastabas dėl bendro pakankamai slapto duomenų tvarkymo Europoje aprašymo ([17]).

3.2.4. EESRK pabrėžia, kad ypač atsargiai reikia elgtis su visoje ES privalomu veido profiliavimo duomenų bankų kūrimu ir keitimusi tokiais duomenimis, net jei jie pateikiami įrašų numerių ir užšifruotų formatų pavidalu. Europos Parlamentas rezoliucijoje 2020/2016 (INI) ([18]) rekomendavo atsitraukti ir būti atsargesniems naudojant veido profiliavimo priemones, ypač dėl to, kad įrašant asmenų veido atvaizdus ir jais dalijantis kyla pavojus atpažinti asmenis, kuriems gresia pavojus. Todėl EESRK su dideliu nerimu vertina pasiūlymą įsteigti nacionalinius veido atvaizdų duomenų bankus ir dalyvaujančių valstybių narių keitimąsi duomenimis visoje Sąjungoje. Jis ragina labai kruopščiai patikrinti proporcingumą ir konfidencialumą asmens duomenų apsaugos požiūriu. Nors EESRK visiškai pripažįsta bendrą šio pasiūlymo tikslą, kylantį iš Sutartimi grindžiamo tikslo prisidėti prie vidaus saugumo ES, veido profiliavimo taikymas galėtų būti laikomas neprivalomu.

3.2.5. Be to, EESRK nerimauja dėl pasiūlymo visoms valstybėms narėms keistis informacija apie teistumą, net jei ji būtų iš dalies nuasmeninta įrašų numerių atžvilgiu ir perduodama užšifruota. Atrodo, kad skirtingų valstybių narių teisėsaugos institucijos taiko skirtingus įtariamųjų ir nusikaltėlių apibrėžimo ir registravimo standartus. Taigi keitimasis informacija gavus užklausą dėl duomenų atitikmens gali priklausyti nuo atskirų policijos pareigūnų vertinimo. Dėl to gali susidaryti situacijos, kai vienoje valstybėje narėje įtariamieji, pavyzdžiui, dėl veiklos, susijusios su pabėgėlių teisėmis, patenka į kitos valstybės narės nuosprendžių registrą. Šiuo atveju prieigos ir saugojimo teisės turi būti aiškiai konfidencialios ir apribotos,

([13]) 2008 m. birželio 23 d. Tarybos sprendimas 2008/615/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje (OL L 210, 2008 8 6, p. 1).

([14]) 2008 m. birželio 23 d. Tarybos sprendimas 2008/616/TVR dėl Sprendimo 2008/615/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje, įgyvendinimo (OL L 210, 2008 8 6, p. 12).

([15]) OL C 105, 2022 3 4, p. 108.

([16]) OL C 105, 2022 3 4, p. 108.

([17]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų strategija“ (COM(2020) 66 *final*), priimtas 2020 m. rugsėjo 18 d., ir EESRK nuomonė (OL C 429, 2020 12 11, p. 290).

([18]) 2021 m. spalio 6 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl dirbtinio intelekto baudžiamojoje teisėje ir jo naudojimo policijos ir teisminių institucijų reikmėms baudžiamosiose bylose (2020/2016 (INI), Strasbūras (OL C 132, 2022 3 24, p. 17).

kad neproporcingai nekiltų pavojaus pagrindinėms teisėms. Be to, turėtų būti nustatyti patikimi ir bendri kriterijai, pagal kuriuos būtų apibrėžiami (sunkūs) nusikaltimai ir įtariamieji. Šiuo atžvilgiu reikia laikytis jau nustatytų taisyklių ir užtikrinti jų vykdymą ([19]).

3.2.6. EESRK ragina įdiegti išsamesnės ir dažnesnės kontrolės mechanizmus, kad būtų užtikrintas etiškas Europolo duomenų, visų pirma susijusių su trečiosiomis šalimis, rinkimas ir saugojimas, taip pat nustatyti aiškius šių duomenų saugojimo terminus. Kaip jau minėta, Europolo pagrindinis vaidmuo Europos struktūroje, visų pirma tarpvalstybinės nusikalstamumo prevencijos ir kovos su nusikalstamumu srityje, įskaitant keitimąsi duomenimis, yra sveikintinas; tačiau šį vaidmenį turi nepriklausomai peržiūrėti ir įvertinti ir pilietinė visuomenė, socialiniai partneriai, ir atitinkami suinteresuotieji subjektai, ypač tos grupės ir asmenys, kurių gyvenimas gali būti neteisėtai ar nepagrįstai paveiktas teisėsaugos veiklos ([20]). Europolas ne kartą buvo kaltinamas įtariamųjų ir nusikaltėlių duomenų sujungimu su kitų privačių asmenų duomenimis ([21]). Visų pirma reikia užtikrinti, kad migracijos ir prieglobsčio klausimai nebūtų netinkamai sutapatinami. EESRK rekomenduoja sudaryti sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms ir kitiems atitinkamiems ir galimai suinteresuotiems subjektams reguliariai stebėti Europolo veiklą; be to, siūlo sukurti skaidrumo mechanizmus.

## 4. **Konkrečios pastabos dėl Šengeno erdvės dokumentų rinkinio**

### 4.1. *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (COM(2021) 891 final)*

4.1.1. Šengeno erdvė apima erdvę, kurioje Europos Sąjungos piliečiai ir jos teritorijoje teisėtai esantys ne ES piliečiai, taip pat prekės ir paslaugos gali judėti be vidaus sienų kontrolės. Šengeno erdvė yra esminis laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės elementas ir vienas iš pagrindinių bendrosios rinkos veikimo elementų. Jos sukūrimas davė didelės socialinės ir ekonominės naudos Europos visuomenei.

4.1.2. Nors didelio masto ekstremaliosios situacijos visuomenės sveikatos srityje, pavyzdžiui, pandemijos, gali būti laikomos rimta grėsme viešajai tvarkai, jos neturi būti laikomos priežastimi atnaujinti sienų kontrolę Šengeno erdvėje. Tokia priemonė neatrodo konstruktyvi. Tas pats turėtų būti taikoma ir vykdant policijos ar kitus viešuosius įgaliojimus vidaus pasienio zonose, nes faktiškai jie yra lygiaverčiai sienų kontrolei. Bet kokie judėjimo tarp Šengeno valstybių apribojimai, nustatyti dėl didelio masto ekstremaliosios visuomenės sveikatos situacijos, neturėtų viršyti galimų judėjimo apribojimų valstybėse narėse. Priešingu atveju bus pažeista visa erdvės be vidaus sienų kontrolės koncepcija – „neatskiriama Europos dalis“ ([22]). Be to, toks reglamentavimas gali susilpninti pastangas kurti bendrą Europos sveikatos politiką, ypač epidemijų kontrolės srityje.

4.1.3. EESRK palankiai vertina Komisijos bandymą nustatyti naujas procesines apsaugos priemones, kai vidaus sienų kontrolė atnaujinama vienašališkai. Pasiūlymu siekiama patikslinti ir išplėsti elementų, kuriuos turi įvertinti valstybė narė, priimdama sprendimą dėl laikino sienų kontrolės atnaujinimo ar pratęsimo, sąrašą. Komisija turės pateikti nuomonę dėl šių sprendimų proporcingumo ir būtinumo ir pradėti konsultacijas su valstybėmis narėmis. EESRK ragina toliau aiškiau apibrėžti nustatytas procesines apsaugos priemones, visų pirma numatant aiškų galimo pratęsimo terminą.

4.1.4. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad būtinų ir nebūtinų kelionių Šengeno erdvėje atskyrimas taip pat kelia rimtą grėsmę Šengeno erdvės pagrindui.

---

([19]) 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR (OL L 119, 2016 5 4, p. 89) ir 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/1148 dėl priemonių aukštam bendram tinklų ir informacinių sistemų saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti (OL L 194, 2016 7 19, p. 1).

([20]) OL C 341, 2021 8 24, p. 66.

([21]) *A data „black hole“: Europol ordered to delete vast store of personal data*, Fotiadis, Apostolis et al., „The Guardian“, 2022 m. sausio 10 d., https://www.theguardian.com/world/2022/jan/10/a-data-black-hole-europol-ordered-to-delete-vast-store-of-personal-data.

([22]) Komunikatas „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategija“ (COM (2021) 277 *final*).

4.1.5. EESRK visiškai pritaria Komisijos pozicijai, kad ribojant sienos perėjimo punktų skaičių arba jų darbo laiką turėtų būti visapusiškai atsižvelgiama tarptautinės apsaugos siekiančių trečiųjų šalių piliečių teises, ir prašo šios pozicijos laikytis. Būtina užtikrinti veiksmingą galimybę patekti į pasienio punktus ir veiksmingą teisės į prieglobstį apsaugą.

4.1.6. Tai susiję su EESRK susirūpinimu, kad su asmenimis, sulaikytais prie vidaus sienų, turėtų būti elgiamasi oriai ir jie turėtų būti informuojami apie jų teises, o ne būtų įteisinamos vidinės priverstinio apgręžimo formos. Toks požiūris kelia didelį pavojų, kad bus atvertas kelias nekontroliuojamam rasiniam profiliavimui. Didžiausias prioritetas turėtų būti teikiamas laisvam asmenų judėjimui Šengeno erdvėje užtikrinti. Kontrolę turėtų vykdyti tik tinkamai išmokyti ir įgalioti darbuotojai. Jų veiksmai turėtų būti nepriklausomai stebimi atsitiktine tvarka.

4.1.7. EESRK pabrėžia, kad patikrinimai, atliekami vidaus ir išorės sienų zonose naudojant priežiūros ir stebėjimo technologijas, turėtų būti iš naujo įvertinami atsižvelgiant į jų proporcingumą. Pilietinių teisių organizacijos galėtų padėti atlikti vertinimą ir stebėseną.

4.1.8. Komitetas supranta, kad Komisija siekia 13 straipsnyje numatyto tikslo – nustatyti valstybėms narėms bendrą ES išorės ir Šengeno sienų kontrolės ir stebėjimo tvarką. Tačiau neužsimenama apie galimybę pasinaudoti teisėta prieglobsčio prašymo procedūra ar alternatyviomis prieglobsčio suteikimo formomis migrantams, taip pat apie jokias teisines konsultacijas. EESRK ragina visada gerbti Europos ir Šengeno sienas pasiekiančių asmenų pagrindines teises ir jų principinę teisę prašyti leidimo atvykti ir teisę prašyti prieglobsčio. Ypač atsargiai turi būti priimami ir galimai perduodami pažeidžiami asmenys, sergantys asmenys ir nepilnamečiai. Kaip jau minėta, EESRK yra labai susirūpinęs dėl pranešimų apie pažeidimus prie išorės sienų ([23]); kartu jis pripažįsta, kad Komisija sustiprino stebėsenos veiklą atitinkamai ([24]).

4.1.9. EESRK dar kartą ragina Komisiją aktyviai naudotis Sutartyse numatytais vykdymo užtikrinimo įgaliojimais tais atvejais, kai trūksta pažangos stebint Šengeno vertinimo metu nustatytų trūkumus ([25]). Pirmenybė turėtų būti teikiama sisteminei praktikai, kuria pažeidžiamos pagrindinių teisių normos. Tai ypač svarbu, kai kalbama apie pažeidžiamus migrantus. Svarbu tai, kad Komisija turėtų ne tik remtis Šengeno vertinimo mechanizmo išvadomis, bet ir pati aktyviai stebėtų pagrindinių teisių padėtį, remdamasi tarptautine teise ir padedama pilietinių teisių organizacijų. Be to, prie išorės sienų turėtų aktyviai veikti specialūs Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (EUAA) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) darbuotojai, kurie prižiūrėtų, kaip laikomasi pagrindinių teisių.

4.2. *Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl kovos su naudojimosi migrantais kaip įrankiais reiškiniu migracijos ir prieglobsčio srityje (COM(2021) 890 final)* ([26])

4.2.1. Atsižvelgiant į 2021 m. ir anksčiau kilusią krizę prie kai kurių ES išorės sienos dalių, šiuo pasiūlymu siekiama nustatyti „specialią migracijos <…> valdymo susidarius nepaprastajai padėčiai procedūrą ir, prireikus, numatant paramos ir solidarumo priemones, kurių reikia siekiant tvarkingai, humaniškai ir oriai valdyti atvykstančių asmenų, kuriais kaip įrankiais naudojasi trečioji šalis, srautus, visapusiškai gerbiant pagrindines teises“. EESRK pripažįsta konkrečias aplinkybes, dėl kurių Europos Komisija privalėjo imtis veiksmingų priemonių, tačiau dar kartą išreiškia savo susirūpinimą dėl skubotai sukuriamų ir vėliau norma tampančių priemonių, taikomų pažeidžiamiems migrantams neturint pakankamai laiko ir vietos migrantų teisėms užtikrinti ([27]).

4.2.2. Be to, peržiūrėtose Šengeno taisyklėse pripažįstamas svarbus vaidmuo, kurį valstybės narės atlieka prie išorės sienų visų valstybių narių ir visos Sąjungos vardu tais atvejais, kai migrantais naudojamasi kaip priemone politiniais tikslais. EESRK pripažįsta šį vaidmenį, tačiau pabrėžia, kad valstybės narės negali užtikrinti ES ar Šengeno sienų apsaugos tik prie išorės sienų. Jis ragina valstybes nares aktyviai remti numatytą solidarumo mechanizmą, bet visų pirma prisiimti bendrą atsakomybę, kaip nustatyta Naujajame prieglobsčio ir migracijos pakte numatytame lanksčiame solidarumo mechanizme.

([23]) OL C 105, 2022 3 4, p. 108.
([24]) OL C 105, 2022 3 4, p. 108.
([25]) OL C 105, 2022 3 4, p. 108.
([26]) Dėl tolesnio diferencijavimo plg. su EESRK nuomone REX/554 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).
([27]) OL C 123, 2021 4 9, p. 15.

4.2.3. Nors Komitetas pripažįsta, kad reikia pateikti konkrečias gaires konkrečioms situacijoms, reikia pabrėžti, kad siūloma apibrėžtis „naudojimasis kaip priemone“ išlieka gana miglota. Komitetas ragina atidžiai išnagrinėti šį požiūrį, kad būtų išvengta galimo piktnaudžiavimo šia sąvoka, t. y. pernelyg plataus jos taikymo. Be to, jis primena, kad sutartyse dėl prieglobsčio ir krizinių situacijų numatytos pagrindinės gairės ir priemonės. EESRK pabrėžia, kad bet kokiomis aplinkybėmis būtina gerbti pagrindines asmenų teises ir, svarbiausia, negrąžinimo principą.

4.2.4. EESRK pabrėžia, kad prieglobsčio suteikimo procedūros perkėlimą prie ES išorės sienos *ad hoc* būdu gali būti sunku stebėti ir įgyvendinti taikant pakankamą kontrolę ir iš esmės į teises orientuotą požiūrį, visų pirma dėl valstybių narių tikrinimo prieš atvykstant pajėgumų, kurie jau buvo kritikuoti kitur ([28]). Reikia užtikrinti, kad nukentėjusi valstybė narė turėtų reikiamus pajėgumus ir įrenginius, kad galėtų tinkamai valdyti ekstremaliąją situaciją. Todėl kitų valstybių narių parama pagal solidarumo mechanizmą, centrinių ES agentūrų, visų pirma Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros, taip pat NVO ir atitinkamų tarptautinių organizacijų, pavyzdžiui, UNHCR, parama turėtų būti siūloma ir priimama aktyviai, o ne tik nukentėjusiai valstybei narei paprašius.

4.2.5. EESRK ypač atkreipia dėmesį į pilietinės visuomenės organizacijų, teikiančių humanitarinę pagalbą migrantams, kuriais trečiosios šalys naudojasi kaip priemone, įskaitant maistą, vandenį, drabužius, tinkamą medicininę priežiūrą ir laikiną prieglobstį, taip pat remiančių migrantų ir prieglobsčio prašytojų teises ir teikiančių apie jas informaciją, lemiamą teigiamą vaidmenį. Organizacijoms visada turėtų būti užtikrinta galimybė susisiekti su migrantais ir prieglobsčio prašytojais paveiktose pasienio zonose. Tokioms organizacijoms turėtų būti užtikrinta teisė gauti veiksmingą ir supaprastintą finansinę paramą iš Europos fondų, pavyzdžiui, Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF) pagalbą ekstremaliosios situacijos atveju.

4.2.6. Šiomis aplinkybėmis labai svarbu ne sušvelninti negrąžinimo principą, o užtikrinti žmonių teises ir galimybę gauti teisinę pagalbą bei teisėmis grindžiamą procedūrą, kurią įgyvendintų išmanantys ir kompetentingi darbuotojai, stebint UNHCR ir Europos Sąjungos prieglobsčio agentūrai. Kaip minėta kitur, Komitetas labai susirūpinęs, kad Komisija daug dėmesio skiria neteisėtai migracijai ir vadinamajam savanoriškam grįžimui arba priverstiniam grąžinimui ([29]).

4.2.7. Be to, reikėtų užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į alternatyvias atvykimo priežastis, pavyzdžiui, šeimos susijungimą.

4.2.8. EESRK ypač nerimauja dėl migrantų ir prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo registracijos proceso metu. Reikia užtikrinti, kad valstybės narės galėtų apgyvendinti asmenis pačiu tinkamiausiu ir oriausiu būdu, savaime netaikant sulaikymo. Reikėtų vengti didelio atitinkamų asmenų judėjimo laisvės apribojimo. Pilietinei visuomenei ir humanitarinėms organizacijoms turėtų būti suteikta galimybė vykdyti stebėseną.

Briuselis, 2022 m. gegužės 18 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto*
*pirmininkė*
Christa SCHWENG

([28]) OL C 123, 2021 4 9, p. 15.
([29]) OL C 517, 2021 12 22, p. 86.